

recenzije

Ivan Golub, *Pisma*. Zagreb: KS, 1995., 444 str.

Pismo ili pisma, jedna od najstarijih sredstava međuljudskog komuniciranja u civilizacijama svijeta, u Golubovu slučaju nužno je gledati u cjelokupnoj povijesnoj kontekstualizaciji u kojoj nastaju njegova *Pisma*. Ponaјprije, adresat tih pisama je prijatelj i drug, poslije subrat po svećeničkom ređenju i kolega-profesor na Fakultetu. *Pisma* piše mladomisnik koji privremeno upravlja dvjema župama: Posavski Bregi i Dubrovčak (Zagrebačka nadbiskupija) koncem 1957. i početkom 1958., ukupno četiri mjeseca. *Pisma* nastaju u doba administrativnog socijalizma. Pisana su u predvečerje II. vatikanskog sabora. Tiskana su s odobrenjem onoga tko piše (Ivana Goluba) i onoga komu su upućena (Josipa Turčinovića – koji prikovan uz krevet 1990. godine Golubu reče: »Predaj ih u KS. Mogu izaći s mojim pismima, a mogu i bez njih.« – str. 8). Pisana su s nakanom da se prijatelj povjeri prijatelju, »da nabujalost doživljavanja pretočim) u riječ« (str. 7).

Riječ je o neuobičajenoj i nesvakidašnjoj knjizi od 444 stranice koja je bez poglavlja i naslova. Namjesto toga ima datume koji označavaju kada je pisano pojedino pismo. U knjizi je tiskano 76. najvećim dijelom dužih Go-

lubovih pisama i dva Turčinovićeва pisma Golubu. *Pisma* piše Ivan Golub, mladomisnik, a danas profesor teologije na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

U ovoj recenziji ne govori se o pjesniku Golubu. Ne raspravlja se o dogmatskim pitanjima kojima obiluju Golubovi reci. Naprotiv, autor ovih ređaka bavi se *Pismima* čitajući ih i reflektirajući ih u pastoarlnno-teološkoj perspektivi i unutar odrednica »dušne paše« (Golubova sintagma).

Golubova *Pisma* su povijesno-pastoralna dokumentacija jedne crkvene prakse i teološke teorije, u kojima je karakteristična biblijsko-pastoralna metafora oranja i sijanja. Mladomisniku je jasno da ne može, štoviše, da ne smije računati s »usiljenom žetvom« (J. Turčinović) (str. 12), naprotiv, njegova prvotna zadaća je oranje na Božjoj njivi – kako se to rado isticalo u pretkoncilskoj pastoralnoj teologiji. Unutar te biblijsko-pastoralne metafore događa se sve Golubovo svećeničko djelovanje, i ono s djecom i mladeži, i ono u radu s odraslima, a osobito sa starijim, starim i bolesnim kršćanima. Golub sije–propovijeda Božju Riječ

unutar i izvan »župnog praga«. Njegovo traženje bolesnih i iznemoglih po kućama te njegovo ljudsko, na trenutke vrlo jezgrovito, ali zato uspješno dijalogiziranje s onima udaljenima od Crkve svjedoči da Golub svoju evangelizatorsku misiju ne koncentrira samo i isključivo na crkvene prostore, nego na čitavu župnu zajednicu, uključivo na rubne i na nominalne katolike. Gdje je župnik–svećenik, tamo je u istoj osobi navjesticatelj i svjedok, čovjek Crkve i Isusa Krista.

Mladomisnik Golub doživljava sebe u poznatoj tradicionalnoj trijadi prezbitera: učitelj–navjesticatelj: liturg–svećenik i pastir–voditelj župnih zajednica. Sve tri svećeničke službe (učiteljsku, svećeničku i pastirsku) iskorištava maksimalno. Za vrijeme euharistije, euahristijskih pobožnosti i u dijeljenju sakramenata on evangelizira i katehizira, a ne samo celebrira. Iz tog njegova poletnog svećeničkog habitusa nužno je gledati njegove prve svećeničke korake u pastoralu djece i mladeži, u katehizaciji odraslih i starih župljana. Kuću pretvara u ispovjedaonicu (str. 44). Goluba iznenađuju i oduševljavaju djeca koja mu postavljaju temeljna egzistencijalna i konkretna teološka pitanja, puno manje spekulativna nego njegovi odgovori – kako sam priznaje (str. 30–31). Konstatira da su mu vjernici više poučeni u moralnim nego u dogmatskim pitanjima te stoga u katehizaciji gimnazijalaca i u katehizaciji odraslih stavlja težište na dogmatsku tematiku. U predženidbenom pastoralu ne ograničava se samo na pastoralni minimum (ispit iz vjeronauka i zaručnički ispit), nego apologetski i dogmatski razrađuje she-

mu zaručničkih pouka. U pastoralu najstarijeg dijela pučanstva, bolesnih i nemoćnih, ulaže silne napore, jer to je dušobrižništvo u pokretu, a događa se u nenaklonjenim atmosferskim i komunikacijskim uvjetima.

Golub živi i prakticira dušobrižništvo s ljudskim licem. Zbog hladnoće, i jer je dijete nedonošče, on će dijete krstiti u kući pa će zbog krštenja prekinuti s »križecom«. Prakticira ukop »neproviđenih sakramentima«, što nije samo po sebi razumljivo u ondašnjoj pastoralnoj praksi. Svaki susret koristi pastoralno maksimalno. Iza službenog razgovora nastoji voditi neslužbeni dijalog. Za vrijeme blagoslova kuća pružit će svakom članu ruku, i onome koji mu je rekao »Ne trebam svećenika!« Na puno mjesta će diskretno darovati novac siromašnoj obitelji, jer su dobra djela za njega nepropadljive vrijednosti. Svojim propovijedima i nagovorima ne moralizira, što je iznimno neobičajeno za ondašnje pretkoncilsko vrijeme. Zbog relativno niskog stupnja crkvenosti velikog dijela svojih vjernika Golub pati, ali ako i opominje, to čini blago i uvjerljivo, uvažavajući sve unutarcrkvene i izvanckrvene životne komponente koje su dovele do takvog stupnja vjere i crkvenosti. Golub je, nadalje, čovjek–svećenik koji proživljava svoje ljudske i svećeničke muke i koji ima svoje temeljne ljudske želje. Priznaje da mu je teško hodati po neravnom, smrznutom i blatnjavom putu: mučno mu je zalaziti u tuđe domove. Pati zbog distanciranosti svojih župljana od Crkve, zbog njihova iznimno lošeg socijalnog stanja, zbog (pre)niskog nata-

liteta, visokog mortaliteta župljana. No, on te teške pastoralne prilike u župi shvaća kao »izvjesno Božje povjerenje«. Želi radio, jer mu nedostaje malo razonode i veze sa svijetom-čovječanstvom. Želi bicikl kao posebno pomoćno sredstvo u pastoralnom djelovanju.

Golubu je prezbiter osoba moralnog integriteta i digniteta te duhovno-vjerničkog identiteta. To su bazične pretpostavke za svećenikovo uspješno pastoralno djelovanje u župnoj zajednici. Integralnost i univerzalnost moralne dobrote dušobrižnika pospješuje osvajanje i privlačenje drugih za Isusovu stvar. Golub iznosi i druge kriterije i odrednice za mladog svećenika. U svezi s tim autor *Pisama* ističe da svećenik u narodu Božjem najviše privlači ako ne ide za tim da se dopadne. Svećenik je čovjek molitve, susreta i povremeno čovjek samoće, bez obzira na to što je temeljem svojega crkvenog poslanja čovjek za druge. Prezbiteroва najvažnija briga nisu ekonomski probici i građevinski pothvati, nego spasenje čovjeka u njegovu egzistencijalnom totalitetu i u cjelokupnom stvarnom životnom okruženju. U takav pastoralni koncept teško se uklapa »svećenik-birokrat«, »svećenik-ekonom« ili »svećenik-električar« (str. 355). Prezbitier je osoba Crkve koja se osobno i temeljito priprema za svaki javni nastup, jer on nikad ne djeluje privatno te jedino i samo rutinirano. Pisanje i memoriranje propovijedi Golub drži temeljitom pripremom za javni crkveni nastup.

Golub pokazuje iznimno oštro oko zapažanja u događanju u kojem osobno sudjeluje, ali isto tako i u do-

gađanju u koje nije izravno uključen. Zapažanje u životu, okolišu i u prirodi. Uočava nedostatno poimanje Biblije od Božjega puka. Svjestan je da je relativno skroman stupanj poučenosti naroda Božjega i iznimno nizak socijalni status njegovih župljana posljedica dugotrajne određene državne politike i određenog pastoralnog djelovanja Crkve.

U Golubovu župnikovanju njegova majka zauzima povlašteno, gotovo nezamjenjivo i poučno mjesto. Ona je osoba iz drugog plana, u sjeni, osoba diskretna, nenametljiva, duboko pobožna, žena koja pruža ljudsku, vjerničku, čak i profesionalnu podršku sinu svećeniku. Zajedno sa svojim sinom ona pati zbog vrlo niskog stupnja vjere-crkvenosti župljana, zbog loših atmosferskih uvjeta u kojima sin pastorizira i zbog njegove velike akribije za čitanjem i pisanjem do kasno u noć. No, Golub pozorno, marljivo i točno bilježi puno toga što majka kaže, komentira i pita u svojem svojstvenom hrvatskom podravskom narječju. Zato u *Pismima* čitamo izvatke iz maminih pisama. Ti reci, kao izraziti biografski zapisi, svojevrsan su povijesni dokument žene-majke svećenika, koja svoje duboke egzistencijalne vjerničke i druge doživljaje i zapažanja pretvara u pisanu riječ.

Zanimljivo je istaknuti još neke elemente sadržane u Golubovim *Pismima*. U predvečerje II. vatikanskog koncila Golub govori o prijeko potrebnoj stalnoj formaciji svećenika. Teološko-pastoralni tjedan za svećenike u Zagrebu je saborsko djelo. Golub već tada govori kako drugi svi staleži

imaju svoje kongrese, jedino se svećenici gube u individualizmu (str. 91). Blagoslovom drži dijecezanskog duhovnika za kler kojeg, u njegovoj nadbiskupiji nema, na žalost, do danas. Taj bi trebao imati teološke kvalitete, bogato pastoralno iskustvo, zdrave ljudske i teološke poglede, morao bi biti čovjek askeze, ali ne u upravnoj funkciji u biskupiji (str. 80). Svećenik je istodobno i intelektualac. U tom kontekstu Golub parafrazira kard. Alojzija Stepinca, zagrebačkog nadbiskupa koji reče: »Intelektualni rad i pastva se ne isključuju« (str. 200). Golub je župnik u doba kad se u Hrvatskoj ideološki proklamira vulgarni materijalizam, po uzoru na sovjetski, a prakticira se administrativni socijalizam. Njegovi vjeroučenici moraju snositi određene posljedice u školi, jer idu na vjeronauk. A sam župnik se susreće s rečenicom koju mu upućuju neki njegovi župljani: »Ne trebam svećenika!« Na tu izjavu Golub odgovara protutezom: »Svećenik treba vas.«

Autoru *Pisama* mogu se uputiti i određene kritičke konstatacije, više nego kritičke primjedbe. Golub se u svojim izlaganjima, poukama i propovijedima pretežito služi deduktivnim pristupom – tada klasičnom i uobičajenom teološkom metodom u katoličkoj Crkvi. Nema još vatikanskog antropološkog obrata u teologiji. No, Golub ispravno uočava nedovoljno korištenje biblijske dimenzije u teologiji uopće i u pastoralnom djelovanju osobito. Služi se pretkoncilskom katekizamskom građom, primjerice u blagoslovu gimnazijalaca: »Blagoslovi ih danas milostivo po sluzi svojemu, da vazda

napreduju u tvojoj milosti i milosrđu, da tebe znaju, tebe ljube, tebe se boje i drže tvoje zapovijedi te sretno dođu k žuđenoj svrsi.« (str. 205) što podsjeća na klasično pretkoncilsko katekizamsko pitanje i odgovor: »Zašto smo na svijetu?« Govor o svećeniku je pretkoncilski, jer svećenika poima kao »alter Christus« (str. 424). Važna literatura mu je pretkoncilski, primjerice autor Tanquerey.

Zaključno: Golubovo, iako relativno vrlo kratko, župnikovanje bilo je prožeto pastoralnim integralnim pristupom (zalaганjem), a ne pastoralnim minimalizmom. Stoga on prakticira dušobrižništvo s obje strane »Župnog praga«, traži vjernike, ide k njima, pavlovski u »zgodno i nezgodno vrijeme«. To je ponajprije dušobrižništvo koje respektira narodnosnu mudrost, dapače od nje uči u nekim segmentima svojega pastoralnog djelovanja. Golub ima iznimnu moć pjesničkog zapažanja, osobito kad piše: udosmo »u jednu kućicu skromnog vanjskog izgleda, no još skromnije nutarnjosti« (str. 45). U Golubovim *Pisama* nazrijevaju se crte kasnijeg pjesnika i profesora teologije.

Knjiga njegovih *Pisama* dobrodošla je lektira prezbiterima »na prvim redovima« (str. 11), onima koji su pred svećeništvom i svim ljudima dobre volje koji žele iz prve ruke vještog i preciznog pisca pozorno studirati povijest Crkve, ali i učiti od te povijesti u ovim našim prostorima. Knjiga je svojevrstan povijesni dokument, povijesno pamćenje pretkoncilске Crkve i ubraja se u svaku biblioteku u kojoj se čuva i proučava narodnosna mudrost i crkveno djelovanje u službi čovjekova spasenja.

Josip Balaban